

Dashiell Hammett (1894 – 1961): Maltézský sokol (1930)

1. Spade a Archer

Samuel Spade měl protáhlou mohutnou čelist a bradu ve tvaru písmene V, jež vyčnívala pod poněkud pružnějším V, které tvořila jeho ústa. Dozadu ubíhající křivky jeho nosních dírek vytvářely další, menší V. Žlutohnědé oči byly posazeny vodorovně. Příznačný motiv písmene V přebíralo husté obočí, které se větvilo na obě strany od dvou rýh nad ostře zahnutým nosem; i jeho světle hnědé vlasy jako by se rozrůstaly po vysokých ploských spáncích z jednoho jediného místa uprostřed čela. Vypadal docela příjemně, jako plavovlasý ďábel. Řekl Effie Perinové: „Co je, děvenko?“

Byla to štíhlá opálená dívka v šatech žlutohnědé barvy, tak přiléhavých, že to až působilo dojmem, jako by byly vlhké. Měla hnědé čtverácké oči a rozzářený chlapecký obličej. Když za sebou zavřela dveře, opřela se o ně a řekla: „Chce s vámi mluvit nějaká dívka. Jmenuje se Wonderlyová.“

„Klientka?“

„Myslím, že ano. Budete s ní chtít asi tak jako tak mluvit: je to senzační kus.“

„Tak ji uvedla, milánku.“ řekl Spade. „Uvedla ji sem.“

Effie Perinová znovu otevřela dveře, vyšla do první kanceláře, zůstala tam stát s rukou na klice a zvala návštěvnici dál: „Prosím, pojd'te dál, slečno Wonderlyová.“

Hlas, který na výzvu odpověděl: „Děkuji vám,“ zněl tak tichounce, že slovům bylo rozumět pouze díky nejčistší artikulaci; vešla mladá žena. Přistupovala k Spadovi pomalu, zdráhavými kroky a dívala se na něho kobaltově modrými očima, jež hleděly plaše i pátravě zároveň. Byla vysoká a měla pružnou, štíhlou, nikde nijak hranatou postavu. Držela se zpříma a měla pevné, pěkně posazené poprsí, dlouhé nohy, útlé ruce a drobná chodidla. Oblečena byla do šatů dvou odstínů modré barvy, které si vybrala zřejmě kvůli svým očím. Kadeře, které se jí draly zpod modrého kloboučku, byly temně rudé, plné rty zářily červení. V půlměsíci plachého úsměvu se třpytily bílé zuby.

Spade s úklonou vstal a rukou s mohutnými prsty ukázal na dubové křeslo vedle svého psacího stolu. Měl dobře přes stoosmdesát centimetrů. Křivka jeho ramen byla dosti prudce seříznuta, takže tělo působilo skoro kuželovitým dojmem – avšak nebylo o nic širší, než jak to odpovídalo celkové tělesné mohutnosti – a to byl též důvod, proč mu čerstvě vyžehlené šedivé sako nesesedělo naprosto dokonale.

Slečna Wonderlyová zašeptala jemně: „Děkuji vám,“ a posadila se do křesla, na okraj dřevěného sedadla.

Slečna Wonderlyvá požádá Sama Spada a jeho společníka Milese Archera, aby našli její mladší sestru, která sem do San Franciska přijela se svým milencem, o řadu let starším a prohnáním Floydem Thursbym. Během následného nočního pátrání jsou Archer i Thursby kýmisi zastřeleni a Spade dospěje k závěru, že Wonderlyová se pokouší hrát vysokou hru, v níž jde o mnohem víc než o rodinnou aféru se záletnou dívkou. Vše nasvědčuje tomu, že celý případ se točí kolem záhadné, ovšem velmi cenné sošky ptáka sokola, kterou kdysi v 16. století dal vyrobit bohatý mnišský řád maltézských rytířů.

4. Černý pták

(...) Do své kanceláře se Spade toho večera vrátil deset minut po páté. Effie Perinová seděla u jeho stolu a četla Time. Spade se posadil na stůl a zeptal se: (...)

„Co si myslíte o Wonderlyové?“

„Jsem pro ni,“ odpovědělo děvče bez rozmýšlení.

„Má příliš mnoho jmen,“ uvažoval Spade. „Wonderlyová, Leblancová a říká, že její pravé jméno je O’Shaughnessyová.“

„Je mi úplně fuk, jestli má jmen třeba plný telefonní seznam. To děvče je fajn, a vy to dobře víte.“

„Rád bych to věděl.“ Spade na Effie Perinovou ospale zamrkal. Uchechtl se. „No ale pustila zato sedm stovek ve dvou dnech, a to je co říct.“

Effie Perinová se na židli napřímila: „Same, jestli je to děvče v úzkých a vy ji necháte na holičkách nebo jestli toho zneužijete, a budete z ní cucat prachy, tak vám to nikdy neodpustím a nikdy v životě si vás už nebudu vážit.“ (...)

Spade se nepřírozeně zasmál. Pak se zamračil. I zamračení působilo nepřírozeně. Otevřel ústa a už se chystal něco říct, ale bylo slyšet, že dveřmi z chodby vstoupil někdo dovnitř, a Spade se zarazil. Effie Perinová se zvedla a šla do první kanceláře. Spade si sundal klobouk a posadil se do křesla. Dívka se vrátila s rytou navštívenkou – Joel Cairo. „Ten chlap je teplej,“ řekla.

„Tak to teda sem s ním, milánku,“ řekl Spade.

Pan Joel Cairo byl posnědší člověk, středně vysoké postavy. Měl černé hladké vlasy, velice lesklé. Ve tváři měl rysy Levantince. V temné zeleni jeho kravaty zářil do čtverce broušený rubín, vroubený po stranách čtyřmi drobnými diamanty. (...) V ruce, na které měl nataženu kamzičí rukavici, držel černý tvrdák a k Spadovi se blížil krátkými, afektovaně houpavými kroky. Kolem něho se linula vůně chypru.

Spade se návštěvníkovi nejdřív lehce uklonil a pak hlavou pokynul na židli: „Posaďte se, pane Cairo.“

Cairo se domnívá, že Spade získal maltéžského sokola do úschovy od Brigid O’Shaughnessyové, a chce ho od něj odkoupit pro kohosi třetího.

„Pět tisíc je hodně peněz,“ hodnotil Spade a díval se přitom zamyšleně na Caira. „Je to – “ Na dveře zlehka zaklepaly čísi prsty. Když Spade příchozího vyzval „dál“, pootevřely se dveře právě tak, aby jimi Effie Perinová prostrčila hlavu a ramena. Nasadila si zatím malý tmavý plstěný klobouček a oblékla si tmavý plášť s šedivým kožešinovým límcem.

„Máte pro mě ještě něco?“ ptala se.

„Ne. Dobrou noc. Zamkněte, až půjdete, ano?“

„Dobrou noc,“ řekla, když za sebou zavírala.

Spade se v křesle otočil tak, aby viděl Cairovi opět přímo do tváře, a řekl: „To je zajímavá soška.“ Bylo sem slyšet, jak za sebou Effie Perinová zamyká dveře od chodby.

Cairo se usmál a vytáhl z vnitřní kapsy krátkou masivní plochou pistolí. „Budete tak laskav,“ řekl, „a složíte si prosím ruce pěkně za krkem, ano?“

5. Levantinec

Spade se na pistolí nedíval. Zvedl paže, opřel se v křesle a za hlavou zaklesl obě ruce prsty do sebe. (...)

„Budete tak laskav a postavíte se,“ vyzval Spada muž s pistolí namířenou na jeho mohutná prsa. „Budu se muset přesvědčit, jestli nejste ozbrojen.“

Spade vstal, a jak narovnával nohy, odstrčil lýtky křeslo. Cairo ho obešel a postavil se zezadu k němu. Přehodil si pistolí z pravé ruky do levé. Zvedl Spadovi šosy u saka a podíval se pod ně. Pistolí mu držel těsně na zádech a pravou rukou ho ze strany proklepával na prsou. Levantincova tvář nebyla v tu chvíli pod Spadovým loktem níž než takových patnáct centimetrů.

Spade sebou prudce hodil a ohnal se loktem. Cairo obličejem ucukl, ale ne dost daleko: pravou patou přišlápl Spade svému menšímu soku prsty v lakýrkách, takže chlapík se dostal přímo lokti do cesty. Loket ho zasáhl do sanice, až se Levantinec zapotácel, a byl by určitě padl, kdyby ho byl Spade nohou, kterou mu přišlápl prsty, nezadržel. (...) Jakmile se Spadovy prsty dotkly pistole, Cairo ji pustil. (...) Spade sundal nohu z Cairových prstů, aby si ho mohl úplně otočit. (...) Zároveň s pohybem ramene se vymrštila ohnutá pravá ruka. (...) Pěst Cairovi narazila do tváře a na okamžik mu zakryla z jedné strany bradu, kousek úst a větší část tváře mezi lícni kostí a sanicí. Cairo zavřel oči a ztratil vědomí.

Spade prohledá Cairovu náprsní tašku; Cairo se probere a po rozhovoru se Spadem odejde. Spade ovšem pochopil, že Brigid hrozí nebezpečí, a tak ji nyní odveze z hotelu, kde se ubytovala, do svého bytu, aby si s ní nerušeně promluvil. Oba mají s sebou pistoli, kterou Spade sebral Cairovi. Avšak v tu nejnehodnější chvíli u Spadova bytu zazvoní dvojice policistů.

7. Vzdušné G

(...) Spade rozsvítil v předsíni a otevřel dveře do chodby. Byl tam poručík Dundy s Tomem Polhausem.

„Dobrý večer, Same,“ pozdravil Tom. „Mysleli jsme si, že třeba ještě nebudete v posteli.“ Dundy kývl také hlavou na pozdrav, ale neřekl nic.

Spade je dobrosrdečně vítal: „Ahoj, hoši. Vy si, kluci, teda vybíráte úplně senzační hodiny na návštěvy. Tak co to má být tentokrát?“

Teprve teď Dundy tiše promluvil: „Chceme s vámi mluvit, Spade.“

„No tak?“ Spade se postavil do dveří a zatarasoval jim cestu. „Tak jenom spusťte a povídejte.“

Tom Polhaus k němu přistoupil a řekl: „Snad to nebude muset být tady a vstoje, co?“ (...)

Spadovi pocukávalo ve rtu nad špičákem. Řekl: „Dovnitř nepůjete! Co vy na to? Chcete to zkusit dostat se dovnitř? Anebo to povídání chcete odbýt tady? Anebo chcete jít do háje?“ (...)

Dundy si založil ruce za záda a nastavil tvář až těsně ke tváři soukromého detektiva. „Povídá se, že vy a Archerova manželka jste ho spolu podváděli.“

Spade se zasmál. „Tohle zní, jako byste si to vymyslel vy sám.“

„Tak říkáte, že na tom nic není?“

„Nic.“

„Povídá se,“ pokračoval Dundy, „že ho chtěla donutit k rozvodu, aby to mohla dát dohromady s vámi, ale on prý jí k tomu nechtěl dát svolení. Je něco na tomhle?“

„Ne.“

„A dokonce se povídá,“ stupňoval Dundy hlas s tupou umíněností, „že tohle byl důvod, proč ho oddělali.“

Spade jako by se mírně bavil. „Jenom tady se mnou nemávejte s tím, co jste kde schrastil,“ řekl Spade, „neměl byste se mi pokoušet přišít najednou víc než jednu vraždu. (...)“ (...)

9. Brigid

(...) Prostřela na stůl a on zatím mazal na chléb játrový salám, obkládal jej hovězím z konzervy. Potom nalil kávu, přidal do ní brandy z buclaté láhve a oba se posadili ke stolu. Seděli bok po boku na kuchyňské lavici. Pistoli položila na lavici vedle sebe. „Můžete hned začít a povídat mezi jídlem,“ pobízel ji.

Udělala na něho dlouhý obličej a posteskla si: „Vy jste ten nejneodbytnější člověk na světě.“ A pustila se do sendviče.

„To jsem, a divoch a jsem nevyzpytatelný. Co to je za toho ptáka, ten sokol, jak má kvůli němu kdekdo hlavu v pejru?“

Žvýkala pomalu hovězí s chlebem, polkla, pozorně se podívala na půlměsíce, které vykousla v okraji sendviče, a zeptala se: „Dejme tomu, že bych vám to nechtěla říct? Co kdybych vám o tom neřekla vůbec nic? Co byste dělal?“

„Myslíte jako o tom ptáku?“

„Myslím jako o celé té věci.“

„Jo to by mě ani moc nepřekvapilo,“ řekl jí a rozšklíbil se v širokém úsměvu tak, že mu až byly vidět stoličky, „a rozhodně bych věděl, co mám dělat pak.“ (...)

Zneklidněně pokrčila jen trochu rameny, ale neříkala nic. Několik minut jedli mlčky, on flegmaticky, ona v zamyšlení. Potom řekla tichým, zjihlým hlasem: „Já se vás bojím, v tom to fakticky vězí.“ (...)

Obrátil se zamračeným pohledem teď na ni. „Z čeho je ta soška?“

„Z porcelánu nebo z černé kameniny. Nevím. Nikdy jsem si na ni ani nesáhla. Viděla jsem ji jenom jednou, sotva pár minut. Ukázal mi ji Floyd, když jsme se jí prvně zmocnili.“

Spade zamáchl dohořívající cigaretu na talíři a jedním douškem dopil ze šálku kávu s brandy. Už se nemračil. Utřel si rty ubrouskem, hodil ho zmačkaný na stůl a prohodil: „Vy jste ale lhářka!“

Vstala, postavila se u jednoho konce stolu a celá červená v obličeji se na něho dívala temným, zahanbeným očima. „Jsem lhářka,“ řekla. „Vždycky jsem byla lhářka.“ (...)

Spade ji uchopil za bradu a zvedl jí obličej k sobě. Zasmál se jí do zvlhlých očí: „Máme před sebou celou noc. Naliju vám ještě kávu a dám vám do ní ještě brandy a zkusíme to znovu.“

Sklopila víčka. „Já jsem už tak unavená,“ řekla rozechvělým hlasem, „jsem už tak unavená, tím vším, a sebou a lhaním a vymyšlením lží a tím, že už nevím, co je vlastně lež a co je pravda. Nejradši bych –“ Vztáhla ruce a přiložila je Spadovi k tvářím, přitiskla otevřená ústa k jeho rtům a přimkla se k němu celým tělem. Spade ji objal a tiskl ji k sobě, hlavu jí vzal celou do dlaně; svaly pod modrými rukávy mu nabíhaly, prsty jedné ruky se ztrácely v záplavě jejích rudých vlasů a prsty druhé ruky klouzaly po zádech až k štíhlému pasu. Jeho oči žlutě žhnuly.

Dashiell Hammett, Tři krvavé historie, Praha 1987, s. 181 – 182, 213 – 217, 236 – 238, 249 – 253. Přeložil Radoslav Nenadál. Nepatrně upraveno směrem k výstižnějšímu překladu.

Poznámky a vysvětlivky:

Miles Archer [mailz a:čə]; **brandy** [brændi]; **Joel Cairo** [džəuel kairəu]; **Dundy** [dandi]; **Leblancová** [leblanková]; **Levantinec** – člověk původem z nejvýchodnějšího Středomoří; **manhattanský** [mænhætənský] **koktejl** – míchaný alkoholický nápoj z whisky a vína; **Brigid O'Shaughnessyová** [bridžid əu'šo:nisiová]; **Effie** [efi] **Perinová**; **Samuel Spade** [sæmjuel speid]; **San Francisco** [sænfrən'siskəu]; „**Tak ji uvedla, milánku.**“ – v českém překladu ironický archaismus namísto hovorového výrazu v originále: *Shoo her in, darling*; **Floyd Thursby** [floid θə:zbi]; **Time** [taim] – *Čas*; světoznámý americký časopis, vychází od r. 1923; **vůně chypru** – vůně středomořského parfému; **Wonderlyová** [wandəliová].

Dashiell Hammett: Maltézský sokol: poznámky k interpretaci

Hammettův *Maltézský sokol* je ikonickým příkladem **detektivního románu americké drsné školy (hardboiled fiction)**, která vlastně převádí styl westernové dobrodružné prózy do moderního velkoměstského prostředí.

Čtenář románu čelí **trojímu tajemství**: (1) kdo spáchal tři vraždy, o něž v příběhu jde, (2) proč je maltézský sokol tak cenný, že je kvůli němu možné i zabít, a (3) jaké povahy a záměry se

skrývají v klíčových postavách příběhu. Připomeňme, že čtenáře k luštění těchto otázek provokuje i důsledně **objektivní vypravěčství**, kde naprosto není místo pro sdílení pocitů či myšlenek.

Román vznikl krátce po vypuknutí hospodářské **Velké krize**, která v euroamerickém světě otrásla drtivou většinou jistot, jež vybudovala či upevnila předchozí Zlatá dvacátá léta. Román zobrazuje ty jistoty, které odolaly a na nichž lze nadále stavět. Na prvním místě to je pevné jádro amerického snu o tom, že nezdolné charaktery přetrvají vše. Proto je Samuel Spade vylíčen dokonce s využitím kýčovitých klišé jako houževnatý maskulinní typ, jenž si udržuje skeptický nadhled a spoléhá se hlavně sám na sebe. Naproti tomu jeho protihráči – trojice zločinců – jsou zaslepeni iluzemi, a proto v kritických okamžicích ztrácejí nervy i předvídavost.

Hammett ovšem své **postavy** pojal hlouběji, než bývá v triviální literatuře zvykem. Spade musí stále svádět vnitřní – ale i vnějškově patrný – zápas s živočišným nutkáním (viz vracející se motiv jeho žlutohnědých, až ďábelských očí). A ženské postavy pokrývají oblouk od kamarádsky vstřícné Effie přes omezenou hysterku Ivu Archerovou až po nevyzpytatelnou a ženskými zbraněmi obratně šermující Brigid.

Svým vypravěčským stylem se Hammett řadí na okraj **moderní realistické prózy**, což se nejnápadněji projevuje v **autenticky znějících dialozích** („*Ten chlap je teplej,*“ řekla. „*Tak to teda sem s ním, milánku,*“ řekl Spade.). Detailní pojetí děje (např. při večeři Sama a Brigid) předvádí typový příklad jednoho z příznačných rysů moderní literatury. Jedná se o **místa nedourčenosti**: velmi podrobný popis vede čtenáře k bezděčné úvaze, zda tu jde opravdu o nadbytečnost, nebo zda uváděné detaily přece jen nemají nějaký hlubší smysl; tak jsme více vtahováni do textu.

Rozuzlení všech tří záhad je překvapivé, působivé a přitom realistické. Ukáže se, že od začátku – i když čtenář byl sváděn k pochybnostem – Samuel Spade i sám Hammett měli jasno o jediném poctivém vyústění příběhu. A přidáme-li k tomu všemu, co již bylo řečeno, také důkladné líčení hrdinových fyzických zápasů a – zejména v kontextu tehdejší doby – odvážné pojetí erotických okamžiků, máme jasno, proč se Maltézský sokol zařadil mezi nejpopulárnější knížky světové literatury.

<https://thefilmspectrum.com/?p=20489>

<https://www.ericmrozek.com/the-maltese-falcon-1941-is-a-noir-masterpiece/>

<http://www.vanishingpointchronicles.com/noir-month-special-the-maltese-falcon-1941/>